

نماز

﴿إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ﴾

– نماز، بازدارنده از گناه

۱. ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ﴾^۱؛ و نماز را برپا دار که نماز (انسان را) از زشتی‌ها و گناه بازمی‌دارد.

تفسیر

آن امر (قرائت قرآن) را ضمیمه کرد به امر به نماز که بهترین اعمال است، چون نماز از فحشاء و منکر بازمی‌دارد.

سیاق آیات شاهد بر این است: مراد از این بازداری، بازداری طبیعت نماز، از فحشاء و منکر است، البته بازداری آن به نحو اقتضاء است نه علیت تامه، که هر کس نماز خواند، دیگر نتواند گناه کند. توجه به خدا از در بندگی، آن هم در چنین محیط و از چنین افراد، طبیعتاً باید انسان را از هر معصیتی کبیره و هر عملی که ذوق دینی آن را شنیع می‌داند، از قبیل قتل نفس، تجاوز به جان‌ها، مال ایتام، زنا و لواط، باز دارد، بلکه نه تنها از ارتکاب آن‌ها، بلکه حتی از تلقین آن نیز جلوگیری کند. برای این که نماز مشتمل است بر ذکر خدا و این ذکر، اولاً: ایمان به وحدانیت خدای تعالی، رسالت و جزای روز قیامت را به نمازگزار تلقین می‌کند و به او می‌گوید که خدای خود را با اخلاص در عبادت مخاطب

۱. عنکبوت، آیه ۴۵.

قرار داده و از او استعانت بنما و درخواست کن که تو را به سوی صراط مستقیم هدایت نموده و از ضلالت و غضبش به او پناه ببر.

ثانیا: او را وادار می‌کند بر این که با روح و بدن خود متوجه ساحت عظمت و کبریایی خدا شده، پروردگار خود را با حمد، ثناء، تسبیح و تکبیر یاد آورد و در آخر بر خود و هم مسلکان خود و بر همه بندگان صالح سلام بفرستد.^۱

هر نمازی به همان اندازه که از شرایط کمال و روح عبادت برخوردار است، نهی از فحشاء و منکر می‌کند، گاه نهی کلی و جامع و گاه نهی جزئی و محدود.

ممکن نیست کسی نماز بخواند و هیچ‌گونه اثری در او نبخشد، هر چند نمازش صوری باشد و هر چند آلوده گناه باشد، البته این‌گونه نماز تاثیرش کم است، این‌گونه افراد اگر همان نماز را نمی‌خواندند، از این هم آلوده‌تر بودند.

به عبارت دیگر، نهی از فحشاء و منکر، سلسله مراتب و درجات زیادی دارد و هر نمازی به نسبت رعایت شرایط دارای بعضی از این درجات است.^۲

پیام‌ها

۱- نقش اصلاحی نماز در فرد و جامعه حدسی و پیشنهادی نیست، بلکه قطعی است: «إِنَّ الصَّلَاةَ»، کلمه «ان» و جمله اسمیه.

۲- اگر نماز انسان، او را از فحشا و منکر باز نداشت، باید در قبولی نماز خود شک کند: «إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى».

۳- گسترش کارهای نیک و معروف، به طور طبیعی مانع رشد منکر است: «الصَّلَاةَ تَنْهَى».^۳

۱. ترجمه المیزان، ج ۱۶، ص ۱۹۸.

۲. تفسیر نمونه، ج ۱۶، ص ۲۸۵.

۳. تفسیر نور، ج ۹، ص ۱۵۱.

آیات مرتبط

– مراقبت از نماز

۲. «حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ»^۱؛ در انجام همه نمازها، (به خصوص) نماز وسطی [نماز ظهر] کوشا باشید.

* آیات ۳۴ سوره معارج و ۹۲ سوره انعام نیز بر حفاظت از نماز دلالت دارند.

– مداومت بر نماز

۳. «الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ»^۲؛ آن‌ها که نمازها را پیوسته بجا می‌آورند.

– خشوع در نماز

۴. «الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ»^۳؛ آن‌ها که در نمازشان خشوع دارند.

– اخلاص در نماز

۵. «قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ»^۴؛ بگو: «نماز و تمام عبادات من و زندگی و مرگ من، همه برای خداوند پروردگار جهانیان است».

ارجاعات قرآنی

۱- نماز در ادیان گذشته:

الف) ابراهیم و اسماعیل عليهما السلام: ابراهیم، آیات ۳۷ و ۴۰؛ مریم، آیه ۵۵.

ب) موسی عليه السلام و یهود: بقره، آیه ۸۳؛ مائده، آیه ۱۲؛ اعراف، آیه ۱۷۰؛ یونس، آیه ۸۷.

ج) زکریا عليه السلام: آل عمران، آیه ۳۹.

د) عیسی عليه السلام: مریم، آیه ۳۱.

۱. بقره، آیه ۲۳۸.

۲. معارج، آیه ۲۳.

۳. مومنون، آیه ۲.

۴. انعام، آیه ۱۶۲.

۸۲ / ره‌توشه راهیان نور (پیام‌های قرآنی)

ه) همه انبیاء صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: انبیاء، آیه ۷۳.

و) همه اهل کتاب: بینه، آیه ۵.

۲- یاداش نماز: رعد، آیه ۲۲، بقره، آیه ۲۷۷؛ نساء، آیه ۱۶۲.

۳- توصیه به نماز: طه، آیه ۱۳۲؛ لقمان، آیه ۱۷؛ احزاب، آیه ۳۳.

۴- ائمه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و نماز: حج، آیه ۴۱؛ مائده، آیه ۵۵.

۵- سود نماز: اعلی، آیات ۱۵-۱۴؛ مومنون، آیات ۲-۱؛ عنکبوت، آیه ۴۵؛ معارج، آیه

۲۲؛ بقره، آیه ۱۵۳؛ رعد، آیه ۲.

روایات

- نماز = محو آتش

۱. قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

إِنَّ لِلَّهِ مَلَكًا يَنَادِي عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ: يَا بَنِي آدَمَ قُومُوا إِلَيَّ نِيرَانِكُمْ أَلْتُمِي أَوْ قَدْتُمُوهَا عَلَيَّ أَنْفُسِكُمْ فَأَطْفِئُوهَا بِالصَّلَاةِ؛ خداوند فرشته‌ای دارد که هنگام نماز بانگ می‌زند: آدمی زادگان برخیزید و آتش‌هایی را که بر خویشتان افروخته‌اید، به نماز خاموش کنید.

- محضر خدا

۲. قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

صَلِّ صَلَاةَ مَوْدِعٍ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ كُنْتَ لَا تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ؛ نماز را با ترس گزار، گوئی خدا را می‌بینی؛ اگر تو او را نمی‌بینی، او تو را می‌بیند.

۱. نهج الفصاحه، ص ۳۳۵.

۲. همان، ص ۵۴۵.

– وصیت مهم

۳. قال علی علیه السلام:

اللَّهُ اللَّهُ فِي الصَّلَاةِ فَإِنَّهَا عَمُودُ دِينِكُمْ^۱؛ خدا را خدا را (در نظربگیرید) در نماز، که ستون دینتان است.

روایات مرتبط

– بهترین عمل، نماز اول وقت

۴. قال رسول الله صلی الله علیه و آله:

أحبّ الأعمال إلى الله الصلّاة لوقتها^۲؛ بهترین کارها در نزد خدا نماز بوقت است.

– نور چشم

۵. قال رسول الله صلی الله علیه و آله:

قرّة عینی فی الصلّاة^۳؛ روشنی چشم من در نماز است.

– ترازو

۶. قال رسول الله صلی الله علیه و آله:

الصلّاة میزان فمن أوفى استوفى^۴؛ نماز چون ترازوست، هر که کامل کند پاداش کامل یابد.

داستانها

۱– زیباترین لباس و زیباترین سپاس

روایت نموده‌اند که امام حسن علیه‌السلام هنگام نماز، زیباترین لباس‌های خود را

۱. نهج البلاغه، نامه ۴۷.

۲. نهج الفصاحه، ص ۱۶۷.

۳. همان، ص ۴۳۷.

۴. همان، ص ۵۵۰.

می‌پوشید. شخصی از آن حضرت پرسید: ای پسر رسول خدا! چرا زیباترین لباس‌های خود را در نماز می‌پوشید؟ امام در پاسخ فرمود: «خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد»^۱ و در قرآن کریم می‌فرماید: ﴿خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ﴾^۲؛ زینت خود را به هنگام رفتن به مسجد با خود بردارید.

از این رو دوست دارم زیباترین لباس‌هایم را هنگام نماز بر تن نمایم.^۳

۲- اثر نیک نماز

نماز جماعت با پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ برپا شده بود، یکی از مسلمانان مدینه نیز در نماز شرکت می‌کرد، اما او در عین حال که نماز می‌خواند، گناه نیز می‌کرد. این مطلب را به پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خبر دادند. پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود: ان صلواته تنهاه يوماً؛ قطعاً نماز او، سرانجام باعث می‌شود که روزی فرا رسد و او از کارهای ناشایست دست بردارد.^۴

۳- اثر نماز جماعت

روزی رسول اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ از مسجد مدینه بیرون می‌آمد، ناگاه ابلیس را مجاور در مسجد دید، به او فرمود: چه باعث شده که به در مسجد آمده‌ای؟ گفت: من از طرف خدا آمده‌ام تا آن‌چه که سؤال داری از من بپرسی؟ حضرت سؤال زیر را از او پرسید: ای ملعون! چرا امت مرا از نماز جماعت منع می‌کنی؟ گفت: وقتی که امت تو برای نماز جماعت می‌روند، تب شدیدی بر من عارض می‌شود؛ نمی‌توانم آن را از خود رفع کنم تا آن که از نماز جماعت متفرق گردند.^۵

۴- رفع مشکل با نماز

ابن خلکان در شرح حال ابوعلی سینا نقل کرده است: هرگاه مسأله‌ای بر وی دشوار

۱. رک: الکافی، ج ۶، ص ۴۳۸.

۲. اعراف، آیه ۳۱.

۳. رک: سرگذشت‌های عبرت‌انگیز، ص ۱۶۸، به نقل از بحارالانوار، ج ۸۳، ص ۱۸۵.

۴. امالی شیخ طوسی، ص ۴۹.

۵. الاوائل، ص ۴۲۲.

می‌شد، وضو گرفته و به مسجد جامع می‌رفت، نماز می‌گزارد و خدای عزوجل را می‌خواند که آن را بر وی آسان گرداند و آن در بسته را به روی او بگشاید.^۱

اشعار

پنج وقت آمد نماز ای رهنمون
عاشقان را فی صلاة دائمون
نیست ز رغبا طریق عاشقان
سخت مستسقی است جان صادقان
می‌کند طاعات و افعال سنی
لیک لیک ذره ندارد چاشنی
ذوق باید تا دهد طاعات بر
مغز باید تا دهد دانه شجر
دانه بی مغز کی گردد نهال
صورت بی جان نباشد جز خیال

۱. حسن زاده آملی، نورعلی نور، ص ۱۰۷.